

בירורים

מאת

הגאון ר' דוד פיינשטיין שליט"א

(א) אם נשים חייבים בקידוש דיו"ט

הנה במנ"ח במצוה ל"א נסתפק בזה, ונפקא מינה לאיש שכבר קידש אם יכול לקדש בשביל הנשים דהא אי פטורה אסור לקדש בשבילה כמו בהבדלה באו"ח סי' רצ"ו ס"ח במ"ב אות ל"ו שאם אשה פטורה מהבדלה אסור לאיש שכבר הבדיל להבדיל בשבילה. וגם נפקא מינה שיכולה לאכול קודם קידוש. ונראה לי דמאחר שהרמב"ם פכ"ט מהל' שבת הל' י"ח והסמ"ג מצות עשה כ"ט אמרו שהטעם שמקדשים ביו"ט מפני שגם הוא נקרא שבתות ה' ואם כן נכלל בזכור את יום השבת לקדשו ואם באמת דרשא גמורה היא אם כן כמו שהנשים חייבות בקידוש דשבת חייבות גם כן בקידוש דיו"ט, ואם אסמכתא דרבנן היא כמו שכתב שם המגיד משנה הלא נתקן על מחויבי מצוה של שבת ונשים בכלל, ולא דמי להאסמכתא דהבדלה דפוטר הא"ח שהוא היש מי שחולק דבשו"ע סימן רצ"ו, שאין האסמכתא מקראי דשבת אלא מקרא דלהבדיל בשבועות דף י"ח כדכתב המ"מ בר"פ כ"ט שלכן סובר דכיון דהוא זמן גרמא אף שהוא חיוב חדגש מכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה שלכן הוא רק בקידוש שהוא מקרא דזכור שהוא ההיקש לשמור, ולא בהבדלה שאינה תלויה בשמירת שבת דהרי הוא מקרא דלהבדיל בפרשת שמיני שלא שייך לשמירת שבת, וזהו כוונת הא"ח שהביא בב"י דאין הבדלה תלויה בשמירת שבת אלא אסמכתא אקרא, היינו אקרא אחר, אבל קידוש דיו"ט דאף אם הוא אסמכתא הוא מדנקראו גם יו"ט בלשון שבתות ה', הרי הוא אסמכתא גם להקיש לשמירה דהא בשביל השמירה ממלאכה נקראו שבתות לכן יש לחייב נשים גם בקידוש דיו"ט אף אם קידוש יו"ט הוא רק מדרבנן אף להא"ח. - וגם יש ראייה מהא דחייבות בקידוש של ליל פסח שהוא אחד מהארבע כוסות ודוחק לומר שמשונה קידוש זו משאר קידושי יו"ט.

(ב) במי שכבר יצא קידוש ורוצה לקדש עוד הפעם בשביל אחרים

איתא בר"ה דף כ"ט ע"א כל הברכות כולם אע"פ שיצא מוציא. ומסיים שם הגמרא דמאחר שמוציא על הקידוש מוציא אף על ברכת היין, וכן נפסק באו"ח סימן רע"ג ס"ד, והוסיף הרמ"א שאף בקידוש של שחרית דליכא שם רק ברכת היין יכול להוציא מאחר שזהו הקידוש. ואם כן יש לשאול במשתה שיש שעושים בבית הכנסת לאחר התפילה שמקדש אחד לכל הקהל ויש כמה פעמים שהנשים לא שמעו הקידוש ורוצים שיקדש להם איש והן אינן רוצים לשתות השיעור וליכא איש שלא יצא מה נעשה. אם יש שם איש שלא שתה יין ואם כן הלא צריך לברכת הגפן גם כן לעצמנו דיקדש וישתה. ואם מקדש מי שכבר שתה יין ואין דרכו לשתות עוד יין בהמשתה אזי נמלך הוא וצריך עוד ברכה ליין של עצמו ויכול להוציא, ואם דרכו שאינו מסיח דעתו מלשתות עוד יין ואז אין צריך הברכה לעצמו אז יברך עוד פעם וישתה הוא השיעור של כוס של קידוש וצריך

גם כן שאשה החת תטעום מן הכוס כדי שלא תהא ברכת בפה"ג לבטלה. ובקידוש של לילה אם כבר יצא לעצמו ואין צריך עוד לברכת הגפן לעצמו ומוציא שה והיא אינה רוצה לשתות אז יקדש בלי ברכת היין כמו שאיתא באו"ח סימן רע"א ס"ד במי שהיה שותה יין מבעוד יום וקידש עליו היום שמפסיק ומקדש בלי ברכת היין.

ג) איזה זמן לכתוב על הכתובה אם קדש בין השמשות

הנה שמעתי כמה פעמים מא"א שליט"א שיכתוב היום הראשון ואמר למה נִיחֹשׁ שתטרוף מן הלקוחות שלקחו ביום הראשון ואולי אינה מקודשת אלא ביום השני ותטרוף מהם שלא כדין, זה אינו דהא אם קנה אחד מהבעל קרקע ביום הראשון אפילו בין השמשות שלו הרי כתיב יום הראשון והיא גם כן כתבה יום הראשון הלא לא תטרוף רק מן הלקוחות של יום שני שהיא קדמה להם דהא בעל חוב אינו גובה מן לוקח באותו היום כמו שכתבו התוס' כתובות צ"ד ע"א ד"ה שני שהשעבוד מתחיל ממחרת יום הנכתב בו ולא הפסידו הלקוחות כלום שלא כדין. ויש לי להוסיף שאפילו לא עשו כן אלא כתבו יום השני גם כן לא פסלו אותו דמה בכך אם יאחר השעבוד יום אחד דבשביל זה לא תהא קלה בעיניו להוציאה דהא אם באותו יום ממש כגון עוד מעט בחשיכה הלא לא תגבה עד למחר ואינו קלה בעיניו להוציאה בשביל זה ה"ה נמי הכא.

ד) בענין ה' ימים טמאים של נדות

נשאלתי באשה שהיתה ישינה מן קודם בין השמשות עד לאחר צאת הכוכבים ופירסה נדה באותה זמן ואינה יודעת אם ביום אם בלילה מאימתי תמנה הה' ימים של טומאה. ואמרתי מאחר שטעם יום החמישי הוא משום שמא תראה בין השמשות ותמנה ד' ימים מן יום הראשון לכן אמרו ה' ימים שעכשיו אם תמנה מיום הראשון יש לה ד' ימים כמו שכתב הרמ"א בסימן קצ"ו סי"א ואם כן אם תראה בין השמשות תמנה ה' ימים מן יום הראשון כי זהו מה שאנו רוצין שתעשה ולכן אף בספק כזה יש לה למנות מן הראשון שאז יהי' ודאי ד' ימים, כי כל הטעם שלה' ימים הוא כדי שיהיו בכל הספיקות ודאי ד'. ועוד יש לומר טעם אחר דהא אם נולד לאשה ספק טומאה ואסורה לבעלה ולמחר תהי' ודאי טמאה הלא תמנה מיום הראשון הלא היתה אסורה לבעלה מבעוד יום מאחר שיש לה ספק אולי ראתה אז ולכן מונין מיום הראשון.

ה) תענית בכורים

נשאלתי לפי מה שנוהגים שאם הבכור קטן האב מתענה בשבילו כדאיתא באו"ח סימן ת"ע ס"ב ברמ"א וגם נוהגים שאם הוא בסיום מסכתא אין מתענה כמ"ב שם אות י', יש לעיין אם הבן קטן יאכל בסיום מסכתא היפטר האב מלהתענות.

ונראה לי מה שפסק שם הרמ"א שאם האב הוא בכור אין האב מתענה בשביל הקטן אם כן רואין שהחיוב על הבן רק האב פודהו ולכן בשביל שמתענה בשביל עצמו אי אפשר שיתענה גם בשביל בנו, והגר"א גם כן מדמה זה לפדיון

הבן והלא שם החיוב על הבן לכן מאחר שהבן הוא אצל סיום ופטור מלהתענות אין האב חייב במקומו.

ובהא שאין נוהגים שהאם מתענה כתב הגר"א הטעם משום שהתורה פטר האם מפדיון בנה ואם כן ליכא מאן דיתענה בשבילו. ואף שהמשנה ברורה הביא באות ט' טעם אחר בשם המחצית השקל משום שתענית האב עולה לשניהם ואם כן ראי' לכאורה שהחיוב על האב, י"ל עדיין שמאחר שמתענה עולה גם כן לפדיון בנו שהרי עדיין האב מעונה הוא ואינו דומה לה' שקלים שאין שייך שיעלה בשביל עצמו ובנו. וראיה דלא פליגי על עצם סברתו של הרמ"א דהא הרמ"א כתב וז"ל וכ"ש אם האם מעוברת וכו' ואם פליגי בעצם הסברא על הרמ"א אפילו אינה מעוברת הלא פטורה היא לגמרי.

ונראה שאף אם האב ילך לסיום (בלי בנו ואף באינו בכור) פטור להתענות דהא שמחה היא לו, ואז צריכה האם להתענות ומאחר שלהגר"א אין האם מחויבת כלל ספק תענית זה לקולא, וכן רואין למעשה שהאבות הולכים לסיום ואין מתענין בשביל בנם אבל למחצית השקל הי' צריך להיות החיוב על האם מאחר שהאב אינו פודה אבל בתענית זה יש להקל מאחר דדעת הגר"א דאי"צ להתענות.

16/07/2018

ו) איך ינהוג מי שנוסע מנזר יארק לא"י י"ד אחר הפסח

בבדיקת ומכירת חמץ

איתא בפסחים דף ו. המפרש והיוצא בשיירא קודם שלשים יום אין צריך לבער תוך ל' יום צריך לבער, אבל בנידון דידן לא יחזור עד לאחר הפסח וא"כ אם יצא בתוך ל' יום צריך לבער דהיינו לבדוק החמץ ולבטל תיכף אחר הבדיקה כמו שמפורש באו"ח סי' תל"ו ס"א ובמ"ב שם אות ג', וצריך למכור הנשאר כמו בכל שנה ואבאר איך לנהוג לקמן. וזה איירי דלא הניח בביתו אשתו או בנים דאם הניח הם יבדקו בזמן אור לי"ד כדאיתא ג"כ באו"ח שם. ואם יצא קודם ל' יום אין צריך לבער דהיינו לבדוק ולכן אין צריך לבטל עכשיו אלא יבטל בערב פסח בא"י וגם זה באו"ח שם. ולהחמץ הידוע שמשייר בביתו אם צריך לבער דהיינו למכור יש מחלוקת ע"ש במ"ב אות ה' ולכן בודאי צריך להחמיר ולמוכרו, ואף בלא זה יצטרך למכור דהא יהיו אסורין בהנאה כדאיתא ברמ"א שם שאוצר חטים שיש בקרקעית הבור חטים מחומצים אף שאין זקוק לבער וסגי בביטול יהיה אסור ליהנות מאותן חטים כשיפנה האוצר בחמץ ידוע עיי"ש משום שאפשר נתכוין לחזור ולזכות בהם אחר הפסח, עיין בח"י ס"ק ח' ובמ"ב ס"ק י"ז, וכ"ש בהלך בשיירא ולא"י שודאי יבא ויזכה בה, שלכן אף להמקילין יצטרך למכור כדי שיהיו מותרין לו בהנאה.

ועכשיו נבאר המכירה, הנה ידוע שזמן איסור חמץ בא"י חל בערך ז' שעות קודם נוא יארק ואם כן אף סוף הפסח יתחיל שם ז' שעות קודם נוא יארק דהיינו לבד מיו"ט האחרון שאינו כלל בא"י, ואם כן יש לעיין בכזה שבמקום האיש הוא פסח וחמצו מונח במקום שעדיין אינו פסח אם נגרר החמץ לאחר הבעל אם לא, או להיפך שלהאיש אינו פסח והחמץ עדיין במקום שיש פסח האם החמץ אסורה להיות שלו או לא, וזה במכרו בא"י.

ואמר א"א שליט"א שהעיקר דהכל קאי אחר הבעל בין לקולא בין לחומרא רק שיש להחמיר לילך גם אחר החמץ ולכן אם ימכור חמצו בא"י זה טוב מאוד אבל אם הרב דבא"י חוזר ולוקח החמץ באחרון של פסח דשם הלא יאסר לו מדינא מפני שלדידיה עדיין פסח הוא דהוא נוהג בא"י אחרון של פסח, ואם עושה בא"י תקנה שחמץ של בני חוצה לארץ אין לוקחים עד לאחר אחרון של פסח לכתחילה יראו שהרב ידקדק שלא לחזור וליקח עד עבור אחרון של פסח במקומו בחו"ל דהיינו עד עבור עוד בערך ז' שעות משום להחמיר אף לפי מקום החמץ וכנ"ל, ואם כן יותר טוב שקודם נסיעתו יקנהו להרב או לקרובו בנוא יארק בקנין סודר ולא די שימנה הרב לשליח כמו שעושה בכל שנה כי אז החמץ עדיין שלו ויאסר בעת הגיע השעה בא"י והרב לא ימכרנו עד לאחר זה ויאסור בהנאה, ואם שכח להקנות להרב קודם נסיעתו יקנהו בא"י על ידי אחר ויכתוב לו מכתב על זה להודיעו. ואם שכח לעשות עצה זו והגיע ע"פ בא"י יעשה לכל הפחות עצה הראשונה אפילו אם יהיה המכירה רק עד סוף אחרון דפסח דשם או אפילו רק עד עבור ז' דפסח דשם ואז יהי' מותר בהנאה דהא ספק חמץ שעבר עליו הפסח מותר. אמנם ביוצא בתוך ל' יום דאז צריך למכור לכו"ע אז אם הרב בא"י יחזור ויקנה ביום אחרון של פסח שם אז הוי בודאי חמץ שעבר עליו הפסח אפילו בביטל בעצמו כדאיתא באו"ח סימן תמ"ח ס"ה, אבל יש לעיין בזה עוד משום דאולי לאחר ביטול אם עבר רק אחרון של פסח מותר בדיעבד. וכן מסתבר אם הרב יקנה בחזרה כשכבר עבר יום הז' בנוא יארק שהוא רק מדרבנן מדין יו"ט שני, ואף אם יקנה הרב תיכף כשעבר יום הז' בארץ ישראל שבנוא יארק עדיין הוא יום ז' דפסח מדאורייתא ויהי' אסור, יש לדון להקל מכיון שנמצא עתה בא"י שנגמר גם לבן חו"ל יום הז' בשקיעה דא"י שמעיקר הדין אזלינן בתרי', רק שראוי להחמיר לילך גם אחר החמץ אין להחמיר לאחר הפסח שחמץ שעבר עליו הפסח הוא מדרבנן.

[אוצר החכמה](#)

(ז) בענין מי ששכח להניח עירוב תבשילין

מי שנזכר בין השמשות שלא עירב עירוב תבשילין שמותר לערב אז נראה לי שאם הוא בבית הכנסת וחושב שעד שילך לביתו יהיה כבר צאת הכוכבים או אפילו אם הוא עצל ויודע איזה תבשילין יש לו בבית יכול לומר אותו סיר בשר או דגים הם לעירוב תבשילין שלי וכשבא לביתו יפרוש מהם כזית להניחו לשבת. [הוספה: ואח"כ מצאנו כן בתפ"י ביצה רפ"ב בכו"ז אות ב' וכתב שם שמברך ג"כ.]

(ח) בענין חמץ שעבר עליו הפסח

נשאלנו אם יש שום סברא להחמיר שלא לאכול מחמץ שמכר חנוני ישראל לנכרי במכירת חמץ כנהוג ועכשיו הוא לאחר הפסח דאולי לא היתה המכירה בלב גמור. אבל אין לזה שום טעם כי אם יבא האדם הזה לשאול לרב קודם הפסח אם מותר למכור חמצו כנהוג ולסמוך שלא יעבור שום איסור הן דאורייתא הן דרבנן בודאי יפסוק שמותר ואם כן מה שייך לקנוס לאדם שעשה כדיון וכהוראה. וליתר שאת אפילו אם נימא שלא היתה כדיון דלא היתה בלב

גמור הלא אינו אלא ספק ולא יותר וספק חמץ שעבר עליו הפסח מותר אפילו באכילה להח"י בסימן תמ"ט ואפילו שהמ"א אוסרו באכילה ומתירו רק בהנאה העיקר לדינא בנידון דידן שאין שום ספק איסור בדבר משום שהוא דברים שבלב שאינם דברים ואנן סהדי ליכא אף בפושעים וכ"ש בסתם בנ"א דמה שיכולין לתקן שלא יעברו איסור הרי יש אדרבה חזקה דלא שביק היתרא ואכלי איסורא כדאמר רבא בחולין דף ד' ואף אם נימא שבזה"ז ליכא חזקה מ"מ אנן סהדי לא הוי וממילא אף אם לא היה בלב גמור הוא דברים שבלב שאינם כלום לבטל המכירה.

ט) חשבון בתקופה לענין טל ומטר וברכת החמה

איתא באו"ח סימן קי"ז ס"א מתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפילת ערבית של יום ס' אחר תקופת תשרי, והוסיף הרמ"א ויום שחל התקופה הוא בכלל הס' יום. ולפי"ז מאחר שידוע לכל שמתחילים מטר בה' דיצעמבער או בו' בשנה שקודם שנת עיבור של חמה ואם כן התחילה התקופה ביום ז' או ח' של אקטאבער, וא"כ צריך לבאר איך היא שהתקופה יהי' כמה ימים לאחר תקופת האומות.

הנה תקופה זו שאנו מונין לענין טל ומטר היא תקופת שמואל שאמר בעירובין נ"ו ששנת החמה היא שס"ה ימים ורביע ושנת הלבנה היא שנ"ד יום ח' שעות תתע"ו חלקים יש ביניהם י' ימים כ"א שעות ר"ד חלקים (יש תת"ר"ף חלקים בשעה) ולו יצוייר שתתחיל תקופת תשרי ומולד תשרי ברגע אחד אם כן לשנה הבאה תאוחר התקופה אחר המולד בזמן זה ואחר שתי שנים שתי פעמים זמן זה והא לך חילוק בין מולד תשרי לתקופת תשרי במחזור שלי"ט שנים בשנות פשוטות או מעוברות.

ל' אחר שנת א' פשוטה תוסיף על המולד	חלקים 204 שעות 21 ימים 10
ב' פשוטה תוסיף	חלקים 408 שעות 18 ימים 21
ג' מעוברת תוסיף	חלקים 899 שעות 2 ימים 3
ד' פשוטה תוסיף	חלקים 23 שעות ימים 14
ה' פשוטה תוסיף	חלקים 227 שעות 21 ימים 24
ו' מעוברת תוסיף	חלקים 718 שעות 5 ימים 6
ז' פשוטה תוסיף	חלקים 922 שעות 2 ימים 19
ח' מעוברת תקדים התקופה על המולד	חלקים 747 שעות 12 ימים 1
ט' פשוטה תוסיף	חלקים 537 שעות 8 ימים 9
י' פשוטה תוסיף	חלקים 741 שעות 5 ימים 20
יא' מעוברת תוסיף	חלקים 152 שעות 14 ימים 1
יב' פשוטה תוסיף	חלקים 356 שעות 11 ימים 12
יג' פשוטה תוסיף	חלקים 560 שעות 8 ימים 24
יד' מעוברת תוסיף	חלקים 1051 שעות 16 ימים 4
טו' פשוטה תוסיף	חלקים 175 שעות 14 ימים 15

חלקים 379 שעות 11 ימים 26
 חלקים 870 שעות 19 ימים 7
 חלקים 1074 שעות 61 ימים 81
 חלקים 485 שעות 1

ט"ז פשוטה תוסיף
 י"ז מעוברת תוסיף
 י"ח פשוטה תוסיף
 י"ט מעוברת תוסיף

וא"כ לאחר מחזור של י"ט שנות לבנה יתאחר התקופה לאחר המולד שעה ותפ"ה חלקים וכן הוא ברמב"ם פ"ט מהלכות קידוש החדש הל' ב'. ואם כן לידע החילוק בין מולד תשרי לתקופת תשרי של שנה שתרצה - חשוב כמה מחזורים של י"ט שנה עברו מבריאת העולם עד שם (תרפ"ו) שעה ותפ"ה חלקים במספר זה וכמה שנים עברו מן המחזור שאחר זה תביט בהלוח שלנו החשבון שאתה צריך והוסיף על סכום הראשון.

וקודם שסיימת יש לך לידע עוד דבר אחד אימתי היה התקופה הראשונה בנוגע המולד הראשון, והנה הרמב"ם שם ה"ג כתב שקדמה תקופת ניסן של שנה ראשונה למולד ניסן בז' ימים ט' שעות תרמ"ב חלקים, אבל אנחנו חפצים מולד תשרי ולא ניסן וא"כ צריך אתה לקדם עוד חצי שנה של ששה חדשים וששה מולדות לבנה הם קע"ז יום ד' שעות תל"ח חלקים, ושני תקופות הם קפ"ב יום ט"ו שעות, והחילוק ביניהם הוא ה' ימים י' שעות תרמ"ב חלקים שגדולה התקופות על המולדות הוסיף החילוק על ז' ימים ט' שעות תרמ"ב חלקים תמצא י"ב ימים כ' שעות ר"ד חלקים שקדמה תקופת תשרי של שנה ראשונה קודם מולד תשרי, וא"כ על הסך שהיה לך תפחות י"ב ימים כ' שעות ר"ד חלקים.

ולדוגמא רצונים לידע מתי יהיה תקופת תשרי בשנה זו שנת תשל"ג כבר עברו ש"א מחזורים וש"א פעמים של שעה ותפ"ה חלקים והיה י"ח ימים י"ב שעות קפ"ה חלקים, ומן המחזור הש"ב עברו י"ג שנים ובלוח שלנו החילוק לאחר י"ג שנים הם כ"ד יום ח' שעות תק"ס חלקים הוסיף על חשבון הראשון יהיה מ"ב ימים כ' שעות תשמ"ה חלקים תמעט את הי"ב יום כ' שעות ר"ד חלקים יתאחר התקופה אחר המולד ל' יום תקמ"א חלקים, ובלוח תראה שהיתה המולד בכ"ט אלול בי"ד שעות תקל"ט חלקים והיתה סעפטעמבער ח' הוסיף הל' יום תקמ"א חלקים יהיה בכ"ט חשון בט"ו שעות והוא בז' אקטאבער כאשר אמרתי. וכשתרצו לידע תקופת ניסן של תשל"ג הוסיף עליו קפ"ב יום ט"ו שעות.

ועכשיו נבוא לבאר מה חילוק יש בין חשבון של שמואל לחשבון האומות - הנה לחשבון חכמי האומות שנת החמה היא שנ"ה יום ה' שעות מ"ח מינוט מ"ו סעקאנדס, וא"כ הוא כמעט י"א מינוט פחות מחשבון של שמואל וא"כ תקופת שמואל הולך ומתאחר לאחר של האומות בכל שנה בי"א מינוט וא"כ מימות שמואל שנתן לנו חשבון התקופה בכמו ד' אלפים (כדאיתא בסדר הדורות) עד עכשיו עברו י"ז מאות שנים והתקופות מתפרדים זה מזה כערך ג' ימים לד' מאות שנה א"כ עד עכשיו נתפרדו כמו י"ג ימים. והנה עד באמצע המאה השש עשרה למספרם הוא בערך ה' אלפים ש' למספרנו י"ג מאות שנים מזמן שמואל היו גם הם עושים את שנת שמואל ועשו שנה מעוברת כל שנה הרביעית וראו שקדמה התקופה האמיתית שלהם לתקופת שמואל י' ימים ט' ימים ל"ב מאות ויום למאה הי"ג ותיקנו הדבר באשר פחתו י' ימים מן השנה ותיקנו שמשם

והלוא יפחתו ג' מעוברות מד' מאות שנים דהיינו שנת ה'י"ז מאות ה'י"ח מאות והי"ט מאות ויניחו הב' אלפים במקומה וא"כ מאז עד עכשיו נתפרדו עוד ג' הימים האלו ונעשה ההפרדה י"ג ימים א"כ כשתפחות י"ג ימים מז' אקטאבער שהוא תקופת שמואל יהיה בכ"ד סעפטעמבער ותקופה שלהם היא בכ"ג סעפטעמבער אולי יום אחד נבלע בהחשבונו שהם יותר על מאה שנה והחילוק הם שעות אחדות שמשנה את היום, וא"כ מה שכתב הקיצור שולחן ערוך שטל ומטר הוא בד' וה' של דעצעמבער היינו קודם שנת ה'י"ט מאות אבל אחר שנה זו נתאחרה תקופת שמואל עוד יום אחד וטל ומטר הוא בה' ו' דעצעמבער.

ולענין ברכת החמה באורח חיים סימן רכ"ט סע' ב' שהיא לאחר כל כ"ח שנה ביום תקופת ניסן שהיא קפ"ב ימים וט"ו שעות אחר תקופת תשרי ותקופת תשרי אז תחול בט' שעות ביום בז' אקטאבער הוסיף ט"ו שעות יהי ח' אקטאבער הוסיף קפ"ב יום יהיה ח' אפריל יום תקופת ניסן - לא חידשתי בתשובה זו שום דבר רק ביארתי ענין שכמה וכמה פעמים שאלו אותי איך להגיע לחשבון שלנו ומפני שנוגע להלכה תקופות הללו הן הן גופי הלכות ולא רק פרפראות לחכמה.

ויש לך לידע עוד פרטים אלו כדי שיהי' לך דבר שלם דהיינו שמנין השעות של יום שאנחנו מונים מתחילה מן הערב הקודם ככל הימים של הלכה ומתחלת מן ששה בערב דהיינו כשנאמר שעה וק' חלקים היינו ק' חלקים אחר שעת שבעה בערב וכשנאמר י"ד שעות ק' חלקים היינו ק' חלקים אחר שעה שמינית בבקר וכהנה.

ועוד יש לך לידע שכל השעות הם על זמן ארץ ישראל שאז תחול ז' שעות קודם בנוא יארק.

וגם יש לך לידע שלפי החלילה של ד' שני החמה שיש בהם יום אחד מעובר תחול תקופת תשרי בשנת העיבור כמו 1972 בט' שעות ובשנה אחר זה 1973 בט"ו שעות ובשנה אחר זה 1974 בכ"א שעות ובשנה שלפני העיבור 1975 תהי' בח' אקטאבער בג' שעות וכן חוזרת חלילה, ואם עשית חשבון כמו שפירשתי ולא תחול לך בזמנים האלו תדע שטעית בחשבונך.

ועוד לך לידע כשתעשה חשבון לתקופת החמה ולא תחול לך תקופת ניסן בתחילה רביעי בשבת אז טעית, שאף שלפי מה שבאירנו יהיה התקופה בנוא יארק ז' שעות קודם א"כ כשתחול התקופה בג' שעות אז תחול התקופה בנוא יארק בכ' שעות ביום הקודם דהיינו ז' אקטאבער ולמה לא נאמר לעולם טל ומטר בה' דעצעמבער בנוא יארק, נ"ל כדי שלא תטעה תקנו להיות השעה שזה בכל העולם, אבל זה נ"ל שלפי מה שהביא המ"ב בביאור הלכה ד"ה בתפילת בריש סימן קי"ז בשם הפ"ח שבדיעבד אם שכח טל ומטר לא יחזור אם אינו ס' יום מעת לעת מן התקופה והמנהג לסמוך עליו בזה נ"ל שדי אם נלך אחר הזמן של נוא יארק ממש דהיינו בשנה שתחול בג' שעות לעולם נחזור כי כאן כבר חלה מיום שלפניו וכן תחשוב ביתר השנים - ובברכת החמה אף שהתקופה בנוא יארק היא ביום ג' בשבת בי"ז שעות ביום עכ"פ מברכין לזכרון ולכן עושין כאילו תחול בנוא יארק בד' בשבת.

(י) בענין לסלק מעל השולחן ולכבד את הבית בין השמשות**של מוצאי שבת בשביל כבוד הבית והבריאות שירשבים אז בבית**

הנה בשבת זה עצמו מותר לכבוד השבת אבל בין השמשות יש לעיין דהא הכיבוד הוא על רגעים של אחר זה ואז אולי כבר הוא חול ונמצא מכבד משבת לחול שאסור – ונ"ל שהוא ספק כבוד שבת ספק איסור הכנה ומאחר שבודאי מצוה לכבד ספק שבת, מכין ספק שבת לעצמו כי כל הרגעים שהם בבין השמשות דין ספק שבת להם.

ואולי בודאי יום אסור לכבד הבית בשביל בין השמשות אבל בכל רגעי הספק יש להם דין אחר וגם יש לומר בו דספק עשה דרבנן דוחה ספק לא תעשה דרבנן כמו שכתב השער הציון באו"ח סי' רצ"ט אות ב' בטעם השני לענין אכילת סעודה שלישית בין השמשות שספק עשה דוחה ספק לא תעשה.

(יא) בענין שיעור לולב

איתא בסוכה דף כ"ט: במשנה – לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר – ופירשו שם בדף ל"ב: שצריך ג' טפחים וטפח כדי לנענע בו, ואמרו שם שדרו של לולב צריך שיוצא מן ההדס טפח.

וכתב הר"ן ומסתברא דאפילו הוסיף באורך ההדס ובערבה אפילו כמה צריך שיצא שדרו של לולב למעלה מהן טפח, וכן נפסק באו"ח סי' תר"נ סעי' ב' – ואם כן רוצה אני להזהיר את העולם שיהיו זהירים בזה דראיתי כמה וכמה יראי' ^{אוצר החכמה} שלמים שנכשלים בזה מכמה טעמים, חדא דרוב פעמים ההדסים והערבות גדולים יותר מדאי, שנית הדפוסים שעושים לשום בהם את ההדסים והערבות הם גדולים והא אינו רוצה לתחוב אותם עד לבסוף מפני שירא שישורו העלים, וגם לא יהיה נראה ההדסים כל כך למעלה מן הדפוס וא"כ עולים הם עד שלא נשאר משדרו של לולב אף שנשאר מן העלים טפח. לכן טוב שכל אדם יעשה לעצמו דפוס קטן וגם יצמצם את ההדסים והערבות בכל האפשר כדי לקיים זה. ובדיעבד נ"ל שהם יוצאים את המצוה אף שלכאורה אין להם לולב כשיעור, דלמה יגרע מאם לא היה נאגד כלל ואנן פסקינן דאין צריך אגד אלא למצוה ולא לעכב כאו"ח סי' תרנ"א ס"א לכן אף ההמון שאין מקפידין יוצאים המצוה בדיעבד (והיינו דדין הר"ן הוי רק להצד דצריך אגד למצוה ואז בעי הלולב למעלה טפח אבל אם אין צריך אגד אז לא חשיב האיגוד לייחד מקום ההדסים והערבות ומשו"ה נחשב כאילו הלולב למעלה מהם בכל מקום שאיגדו).

(יב) בענין לתת לולבו לקטן ביום טוב ראשון

הנה בענין לתת הלולב שלו לקטן ביום טוב ראשון מהו העצה הטובה דאם יתנו לו להיות שלו קודם שיצאו כל הגדולים אז יש שאלה אולי הקטן אינו יכול להקנות להגדולים ואיך יצאו הם, ואם הקנה להם לאחר שכבר יצאו הלא צריך שלו ג"כ ביו"ט שני שהוא ספק ראשון כמו שהביא המ"ב סימן תרנ"ח אות כ"ג א"כ א"א להקנות לו ביו"ט הראשון כלל. – ואם יתנו בשאלה יש מחלוקת בזה אם קיים מצוה חינוך כמ"ב שם אות כ"ח – ונ"ל מאחר שמצות חינוך בלולב הוא לא פחות מבר שית כמ"ב סימן תרנ"ז אות א' ואז נקרא פעוטות שיכול להקנות

מדרבנן וא"כ לאחר שיצאו כל הגדולים ביום הראשון יקנה להקטן שהגיע לעונת הפעוטות והם יקנו זה לזה כי בודאי שדי להם בשלהם דרבנן כי חינוך מדרבנן הוא ואז יכולים להקנות לו כי אין צריך רק שלהם מדרבנן. ועוד נ"ל שאפילו ביום הראשון אם יקנה לו בתנאי שהוא יום הראשון ואם לאו אינו מקנה לו כלל וא"כ אם יום ראשון הוא הלא הגדול אינו צריך שלו למחר ומה בכך אם הוא שאול אצלו ואם יום ב' הוא הראשון א"כ אינו של הקטן כלל והוא של גדול ויוצא בשלו.

י"ג) דיני השמטת כספים לעשות פרוזבול

חושן משפט סימן ס"ז סעי' ל' – אין שביעית משמטת כספים אלא בסופו, וכשתשקע חמה בליל ר"ה של מוצאי שביעית אבד החוב. סעי' ב' – שביעית משמטת את המלוה. סעי' י"ד – הקפת חנות אינו משמט, ואם זקפה עליו במלוה משמטת. סעי' ט"ו – שכר שכיר אינו משמט ואם זקפו עליו במלוה משמט. ומפני שדיני זקפן במלוה אינם פשוטים ומבוררים טוב לכתוב פרוזבול על כל חוב. סעי' י"ח – פרוזבול אינו משמט, וכותבין פרוזבול בכל בית דין (הרמ"א) דהיינו שלשה אנשים שומרי מצות ואינם קרובים לא למלוה ולא ללוה ולא זה לזה. ^{אוצר החכמה}

סעי' י"ט – זהו גופו של פרוזבול יאמר בפיו קודם חתימת הדיינים לפני הג' מוסרני לפניכם פלוני ופלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים חותמים למטה. סעי' כ"ב – אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואפילו קרקע כל שהוא סגי ואפילו אין לו ללוה אלא למי שחייב או לערב או למי שחייב לו ואפילו אין לזה ולא לזה ויש למלוה או למי שחייב לו מזכהו ע"י אחר ואפילו שלא בפניו ויזכה במה שיתן אחד מהדיינים לו סודר ויזכה בשביל כל הלויים הצריכים לזה. סעי' כ"ו – חמשה שלוו מאחד די בפרוזבול אחד דהיינו שיאמר כל חוב שיש לו על שום אחד. סעי' ל"א – כל זמן שיכול לגבות החוב כותבין פרוזבול דהיינו עד סוף שנה השביעית.

סעי' ל"ב – פרוזבול המאוחר פסול דהיינו דאין מועיל אלא על חובות שקודם כתיבת הפרוזבול ולא החובות שאחר הכתיבה, ולכן מי שהלוה עוד אחר כתיבת הפרוזבול ואין פנאי לטרוח לכחוב עוד פרוזבול עליו יאמר לו בשעת הלואה שלא יכול לתובעו עד ג' בתשרי כבסעי' י'. רמ"א סעי' א' – שנת שביעית בהזדמנות לעולם היא שנה השביעית לבריאות העולם כמו ש"כ ש"ז של"ד. – וכן שנת תשל"ג של עכשיו – וזה נוסח שטר פרוזבול:

ב בשבת ב לחדש אלול שנת במותב תלתא כחדא הוינא במתא ואתא המלוה ואמר לפנינו מוסרני לכם ו הדיינים שבמתא שכל חוב שיש לי על שום אדם שאגבנו כל זמן שארצה ומה שנעשה לפנינו כתבנו וחתמנו לראיה ביום הנ"ל ומתא הנ"ל.

נאום

ונאום

ונאום

י"ד) במקום שצריכין ג' ספרי תורה וליכא אלא ב'

איתא בסימן תרס"ט ברמ"א בסופו שבשמחת תורה אם ליכא אלא ב' ספרים חוזרין ולוקחין הראשונה להג' וכן עושין כ"מ דבעינן ג' ספרי תורה ואין להם רק ב', והביא הביאור הלכה מחמד משה שזהו דוקא אם כבר נגללת למקום הזה שלא יצטרכו הציבור להמתין אבל בלאו הכי יותר טוב לגלול אותה שכבר מונחת ולא לעבור על מצות וליקח הראשונה והכי פירוש דבריו שטעם שאין מדלגין בספר תורה אחת היינו משום כבוד הציבור שלא יהיו צריכין להמתין בשעת הגלילה ולכן לוקחין ספר אחר שכבר נגלל למקום הצריך אבל בלאו הכי למה יוציאו אחרת ויעבירו על זאת שהיא לפנינו ולכן באמת בפרשת שקלים שלעולם היא סמוכה ממש לפרשת השבועה דהיא לכל היותר מסוף משפטים וסוף פקודי עד תחלת כי תשא ועדיין מוציאים אחרת צ"ל דלא פלוג וכן במקום שלא גללו מקודם את הספר השני' למה מוציאים אותה ואין גוללין את הראשונה אלא ג"כ משום לא פלוג אבל בנידון דידן שצריך להחזיר ס"ת שכבר קראו בו אז אזלינן בתר טעמא דאם כבר גללו את הראשונה אפילו בהמתנת הציבור דאי בעת שעשו מי שברך וכדומה פשיטא ומה צריך הרמ"א להשמיענו שיעשו כן ולא רמו כלל אימתי גוללין את הספר זה טוב יותר לעשות דזה יהיה באופן יותר טוב שנשנה הספרים ויהיה יותר דומה לג' ספרים אבל אם לא עשו כן אז יותר טוב לגלול השניה, ומלשוננו שאמר ויצטרכו הציבור להמתין משמע אבל אם בעת שיעשו מי שבירך על השניה יגללו את הראשונה שלא ימתינו יותר טוב לעשות כזה משום שדומה יותר לג' ספרים וא"כ בשמחת תורה שיש גלילה מן סוף הספר עד פינחס אולי בודאי יספיקו בעוד שאומרים מי שבירך עבור החתן בראשית ובלבד שיכול להאריך וזה יותר טוב מלגלול לאחר סיום וזאת הברכה כי אז אין אומרים מי שבירך לחתן תורה עד לאחר שקראו את חתן בראשית שזהו לאחר ההגבה והגלילה של הראשונה ולכן לעולם יעשו כזה כי יש להם לסמוך שיספיקו הגלילה בלי המתנת הציבור ואם בדיעבד לא יספיקו מאי דהוי הוי.

וכן בר"ח ושקלים שאין ממש כ"כ גלילה בין פרשת השבוע לפרשת שקלים שלעולם יגללו הראשונה בין קודם הגבהתה ובין לאחר שיקחוה עוד פעם, וכן בר"ח ופרשת החודש שהוא לכל היותר מן שמיני למפרע עד בא שיתחילו לגלול בעוד שקורא להגבה וגלילה על הראשונה ואם לא יספיקו יסיימו בעת שעושה מי שבירך על פ' ר"ח אבל בר"ח וחנוכה שמן פינחס לנשא אין כ"כ גלילה ומן מקץ עד נשא הוא גלילה גדולה יש לומר יותר שיקחו את השניה כי בעוד מי שבירך יספיק אבל אולי כדי שלא לשנות המנהג יש לעשות במהירות בב' הזמנים דהיינו בעוד שקורין הגבה וגלילה למקץ והמי שבירך לפרשת ר"ח ויאריך אם צריך וא"כ למעשה אין מקום להדין של החמד משה.

ט"ו) בענין למפרע בנביא

הנה באו"ח סימן קמ"ד ס"א איתא אין מדלגין מנביא לנביא ובתרי עשר מדלגין מנביא לנביא ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו דהיינו למפרע, וכתב המ"א אות ד' בשם הכסף משנה שאיסור של למפרע הוא רק מנביא לנביא בתרי עשר אבל בהנביא עצמו מותר כמו בשאר נביאים וכן כתב הפרי חדש ג"כ,

אבל המ"א פליג עליו דאסור בכל הנביאים למפרע - והנה לענין הפטרת שבת שובה כבר כתב א"א שליט"א באגרות משה או"ח חלק א' סימן קע"ד שאין לומר פסוקי מיכה קודם פסוקי יואל שזהו למפרע בלי שום מחלוקת, אבל עדיין יש הפטרת משפטים ששני פסוקים האחרונים הם למפרע מן כל ההפטרה בירמיה וא"כ תלוי בהך מחלוקת, ומשמע שהעולם נהגו כהכסף משנה - ובאליהו רבה יש סתירה שכאן כתב כהמ"א ובסימן תרפ"ה על הלבוש אות כ"ב כתב לסיים כמו שהוא בחומשים למפרע כהכסף משנה אבל א"א שליט"א כתב לסיים י"ח וי"ט דפרק ל"ה שלא תהי' למפרע וסמך על הרמב"ם שכתב בנוסחי התפילה ששם סיום ההפטרה וגם המ"ב כתב שיש לעשות כהמ"א א"כ גם הוא מודה שאין מחיימים למפרע.

16/07/2018 11:16

ט"ז) ערב פסח שחל להיות בשבת

ידוע שביום זה יש קושיים וצריכים לעצות האידך לנהוג - הנהם יאכל חמץ לסעודות של שבת בודאי הרי עשה תנורו כבר מוכשר לפסח ויבשל תבשילים כשרים בכלים של פסח, ובזמן הזה שמצוי קערות וכפות של נייר ופלעסטיק ישתמש בהם, ופירורי החמץ יכול להשליכם לתוך בית הכסא, והקערות והכפות המלוכלכים יניחם בכלי אשפה מיוחד לזה ולאחר יו"ט אם חושש שיש בו חמץ ישרפנו.

ואם אינו רוצה להניח שום חמץ ליום זה שירא למכשול או אינו רוצה בטרחתו אז יקיים הב' סעודות באייער מצה שאינו חמץ לעבור על פירוריו בכל יראה אבל צריך לאוכלו קודם שעה חמישית כי מחמירין בו כחמץ לענין אכילתו וצריך לאכול ממנו לכל הפחות כביצה דהיינו בערך ב' מצות לסעודה ובזה יכול להשתמש אף בכלי פסח כי אין החומרא לאסור את הכלים שלהם - כל זה על פי אגרות משה או"ח ח"א סימן קנ"ה ואף שהחיי אדם כלל קכ"ט סי"ג מתיר במצה ליל י"ד מה גרויח בזה הלא צריך עדיין עצה על סעודת שחרית ולמה יקל אם לא יסתלק הטרחא.

ונ"ל שאם יכול להשיג מצה שנעשית מפורש שלא לשם מצוה רק ליום זה דוקא דהיינו שילכו כמה בני אדם אצל מצה פאבריק ויאפו בשמירה שלא יתחמץ ובפירוש שלא לשם מצוה אז יכול להקל לאכול ביום בערב פסח קודם זמן איסור חמץ כי יש כמה ראשונים שסוברים שכל זמן שמותר לאכול חמץ מותר גם לאכול מצה ואת"ל שאין הלכה כמותם איכא שיטת המאירי והתוס' רי"ד ריש פסחים שסוברים שבצקות של נכרים מאחר שאינו יוצא בהם חיוב מצה יכול לאוכלם בערב פסח וא"כ הא לך ג' דרכים ויבחר את אשר ניחא לו.

ויש עוד עצה שמצאתי שיבשל מצה של פסח שהוא יותר מכזית ותשאר שלימה ועל מצה שנתבשלה ויש בה כזית מברכין המוציא כדאיתא בסימן קס"ח סעי' י' ומותר לאכול בערב פסח מפני שאינו יוצא בו מצות מצה כדאיתא בסימן תס"א ס"ד (ופשוט דכשירות ללחם משנה אי הווי שלימות).

י"ז) בענין שיעור ביצה בינונית

הנה בספר קול דודי סימן ב' ס"ו כתבתי שביצה בינונית היא מה שקוראין "לארדז" ומדדתי כמה פעמים ומצאתי שיש ביצים מזה הסוג שהם 2.2 פלואיד אנס. ולכן כתבתי שיעור זה, וכתבו לי כמה אנשים שהם מדדו ומצאו רק 1.9 פלואיד אנס. וחשבתי שאולי נזדמנו לי ביצים שהיו באמת גדולים מלארדז רק שנמכרו בתורת לארדז וא"כ נתתי דעתי לעיין בזה עוד הפעם וזהו מה שהעליתי עוד פעם – הנה הביצה שנקרא "לארדז" משקלה 2 אנס. של משקל ומים שמשקלם כן הם פחות משתי פלואיד אנס. וק"ו לביצה שהיא כבדה מן המים ולכן בדרך אמצעי צריך להיות שביצה היא פחותה משתי פלואיד אנס, ולכן למעשה בודאי יש להקל בשיעור 1.9 פלואיד אנס. אם יש לו כלי כזה ולא יותר, אבל יש לדעת שביצה שהיא בסוג לארדז יכולה להיות משקלה עד מעט פחות מן 2.25 אנס. משקל וא"כ יגיע מדידתה יותר מעט מן 2.1 פלואיד אנס. כי יש כמה ביצים שכמעט הם כמשקל המים ולכן לא טעיתי מכל וכל כי אזלתי לחומרא אבל אני מודה שאולי הוא חומרא יתירה כי צריך לילך בדרך אמצעי.

והנה שאלתי לסוחרים של מי ביצים ואמרו לי שמשקה של 9.5 לארדז ביצים יכילו 16 פלואיד אנס. וא"כ ביצה תכיל 1.68 פלואיד אנס. ושתי ביצים יכילו ^{אוצר החכמה} 3.35 פלואיד אנס, והמשנה ברורה בסימן רע"א אות ס"ח כתב שמשקה של שתי ביצים הן רביעית עיי"ש, ולכן מה שכתבתי שביצה היא 2.2 פלואיד אנס. ורביעית היא 3.3 פלואיד אנס. יש לה על מה לסמוך ג"כ.

י"ח) בענין שיעור כזית מצה

הנה בספר קול דודי סימן י"ד ס"א כתבתי שכזית גדול שמכיל 1.5 פלואיד אנס. תהי' שיעור 4x6 אינצ'ס של מצה וכעת מדדתי עוד הפעם במאזנים שהם יותר מכוונים ומצאתי שמשקל 1.5 פלואיד אנס. של קיק מעהל משקלו 31 גרעמס שהוא מכיל מצה כשיעור 7x6 1/4 אינצ'ס של מצה וכן צריך להחמיר לדינא ולכורך די בשיעור 4x7.

י"ט) בענין ברכה

בענין ברכת אשר קידש ידיד שבירך בפה"ג ואח"כ מפסיק בקריאת שם ותפילות וברכות נהגו העולם שאין חוששין לזה מאחר שאף זה נתקן על הכוס לא גרע מברכת אשר קידש ידיד שאינה הפסקה בין בפה"ג לשתייה – וא"א שליט"א נוהג לשתות לאלתר אחר הברכה וממלא עוד הפעם ואומר התפילות – ונ"ל שבמקום שיכול לקיים שניהם יחמיר ואל ישנה למשל שאם כבדו אחר להשם אז ישתוק המברך עד שיסיים הקורא שם ואז ישתה המברך בלי הפסק של שיחה ואם הוא אומר הכל יאמר להסנדק שיכוין להוציאו וישתה הסנדק ולא המברך כי איתא ברע"א סימן רס"ה ס"א ד"ה מברך על כוס שהסנדק ישתה. (ואף שאצלינו ליכא מנהג זה כדאיתא בש"ך ס"ק י"ד, אבל הא בתורת חיים בסנהדרין סוף פרק הנחנקין נותן טעם שהסנדק ישתה משום שהילד הנימול נחשב כקרוב כדהביא ממדרשים ממילא נחשב הסנדק כמזבח וכוס היין הוא כנסכים שמנסכין ע"ג המזבח, שלכן כשנזדמן שהמברך אשר קידש ידיד

אומר גם תפילת קיים הילד וקורא השם אשר הוא חשש הפסק טוב לעשות כהת"ח שהובא ברעק"א, אבל נראה דאף שבתו"ח איתא שבשביל זה יחזיק הסנדק את הילד גם בשעת הברכה וקריאת השם כדכתב רעק"א בשמו, נראה דלאו דוקא דה"ה נחשב כנסכים ע"ג המזבח כשישתה הסנדקאף שיחזיקו אחר בשעת הברכה כמנהגנו, דהא הנסכים ניסכו ע"ג המזבח גם אחר שכבר הוקטרו האברים דלאמצינו שיהיה קפידא שדוקא כשעדיין האברים קיימין ניסכו היין דאף שבקרוב התמיד שתיכף אחר העלאת האברים על המזבח הקריבו המנחה והחביתין ואחר זה ניסכו היין שעדיין מסתבר שלא נתעכלו האברים, מ"מ בשאר קרבנות לא מצינו סדר זה והרבה פעמים הקטירו האברים בלילה והנסכים הא הקריבו ביום דהנסכים הבאים עם הזבח אין קריבין אלא ביום, והיה נמצא בהכרח שהנסכים ניסכו כשלא היו האברים ע"ג המזבח, וא"כ איכא הטעם של התו"ח ליתן להסנדק לשתות אף אחר שנטלו ממנו התינוק לכבד בהחזקתו בשעת הברכה, דיש להחשיב להסנדק כמזבח לתינוק זה אף אחר כל זמן שעוסקין בענין מצות המילה, וכוונת התו"ח שיחזיקנו הסנדק גם בשעת הברכה הוא כדמסיק שם התו"ח ודלא כאותן שנוטלין את הילד מן הסנדק לאחר שנימול ונותנין אותו לאדם אחר להחזיקו בשעת הברכה והוא שותה כוס של הברכה דאיהו לאו מזבח יחשב, היינו דאותן האנשים חשבו שהמנהג ליתן לשתות להסנדק מטעם שנחשב כמזבח איכא גם על זה שמחזיק את התינוק בשעת הברכה וזה כתב שהוא טעות דאיהו לאו כמזבח נחשב דרק הסנדק שהחזיקו בשעת המילה נחשב כמזבח, וא"כ איכא הטעם ליתן להסנדק לשתות אף אחר שנטלו התינוק ממנו, ואף שבלשון הרעק"א משמע קצת דמצריך לשתייה דוקא שהסנדק יחזיק הילד גם בשעת הברכה אין הלשון מדויק כל כך דבתו"ח הוא משמע כדפירשתי.

כ) במה לעשות עירוב חצירות בשבת ערב פסח

כמה אנשים שאלו במה לעשות עירוב ליום זה הלא מצה אולי אסורה כל היום וחמץ הלא אסורה למקצת יום וגם מצה עשירה אולי אסורה למקצת היום. אבל אין כאן שום שאלה ובמצה עשירה בודאי יכול לעשותה דהא מותרת לספרדים ותנן בעירובין דף כ"ו: מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה מאחר שמותרת למקצת אנשים וגם במצה יכול לעשותו אף שאולי אסורה לכל היום דהיינו אף בליל שבת מדאיתא שם דף ל'. אמרו להם ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורים ופירש רש"י הואיל ומותר לקטן וא"כ אף מצה מותרת לקטן שאין מבין ענין יציאת מצרים כדאיתא בסימן תע"א ס"ב ברמ"א ואף לטעם ב"ש שצריך רק סעודה הראוי' מבעוד יום א"כ מצה מותרת לכל מקודם ערב פסח, (ודיני נזיר ביין מובא בסימן שפ"ו ס"ח ושל יו"כ בסימן תט"ז ס"ד) וא"כ דרך זה היא הטוב כמו שמערב במצה בכל ע"פ ואף שכל זה פשוט לא מנעתי מלכותבו מפני שרבים שאלו זה.

כ"א) בענין נשים אם מותרות לאכול קודם שחרית איזה טעימה או משקה בלא קידוש

הנה בסימן רפ"ט ס"א כתב המחבר ומיהו לשתות מים בבוקר קודם תפלה מותר מפני שעדיין לא חל עליו חובת קידוש ומהו הפירוש שלא חל עליו חובת קידוש היינו מפני שאסור לאכול אז משום שאסור לאכול קודם שחרית כדאיתא בסימן פ"ט ס"ג א"כ יש לעיין מהו אם הגיע עת שמותר לטעום אפילו פת משהו רק אסור לקבוע סעודה אם זהו נמי מותר בלי קידוש או מאחר שיש איזה טעימה וכ"ש פת עראי אסור לאכול קודם קידוש והציור היא קודם מוסף שאמר בסימן רפ"ו ס"ג שמותר לטעום ואסור לקבוע סעודה אם מותר בלי קידוש או לא והנה המ"א אות א' כתב שחייב בקידוש מאחר שמותר לאכול מעט פת, והנה בא"ר אות ט' הביא שיטה שעד לאחר מוסף מותר לטעום בלי קידוש וכן הביא העטרת זקנים בסימן פ"ט בשם הגהות מהרש"ל ואולי פליגי בזה שסברי דמאחר שאסור בסעודה אינו זמן קידוש עדיין (ולכ' ה"ה אי אינו יכול לסעוד עכשיו מאיזה סיבה) ונראה שכזה יש נ"מ לענין נשים דהיינו שהן אינן מתפללין וא"כ מותרין לאכול לאלתר בבוקר אם רשאי לטעום בלי קידוש שלטעם המג"א דגם טעימה מחוייב בקידוש נשים חייבות בקידוש ולטעם הא"ר הן פטורות מפני שאינן עת סעודה הרי נשואה בודאי תאכל עם בעלה וגם פנויה י"ל שאוכלת על שולחן אבי' אינה זמן סעודה להן, ולשניהם מי שהיא לבדה ואין לה איזה בני בית אסורה עד שתקדש.

והנה הפמ"ג בסימן רפ"ט בא"א אות ד' הביא בשם תוס' שבת לאסור נשים שאינם מתפללין כמ"ש המ"א סימן ק"ו ס"ב שאומרים שדי להן בבקשה של כלום וא"כ לאחר שאמרו בקשה זו מותרין לאכול וא"כ אסור בבקר קודם שחרית להן לטעום אפילו מים בלי קידוש והיינו שסובר כשיטת המ"א שמאחר שלעצמה יכולה לאכול אסורה בלי קידוש והפמ"ג משמע שמיקל אבל טעמו פלא שכתב מאחר שיש דעה שצריכה להתפלל שחרית וזה קשה להבין הלא אינה נוהגת כן ואף אם עכשיו תעשה זאת הלא זה רשות ולא חוב אלא העיקר שיש להם לסמוך על השיטות שסוברין שקודם זמן סעודה ממש מותר בלי קידוש ואשה שרוצה להחמיר יעצתי שבשתיה המשקה שלה חוץ ממים תעשה קידוש ג"כ עליה. 16/07/2018

כ"ב) בדין קידוש בברית מילה

נשאלתי כמה פעמים איך נוהגים בברית מילה בשבת איך שותין הכוס הלא הוא קודם קידוש - ואמרתי שפשוט שכוס זה הוא כוס הקידוש וכן הוא באו"ח סימן רע"ג ס"ה ברמ"א שכתב ולפי זה ר"ל לדעת הגאונים ששתיית כוס יין נחשב למקום סעודה מותר למוהל ולסנדק לשתות מכוס של מילה בשבת שחרית אם שותין כשיעור, משמע שזה הכוס הוא ג"כ כוס הקידוש וא"כ היה נראה שיותר טוב שקודם שמתחיל בברכה של הגפן היה לו לומר על כן בירך וכדומה להראות שהוא ג"כ קידוש אבל לא נהגו כן. ואם אין הסעודה באותו מקום ולא יהא במקום סעודה שזהו חששת הרמ"א, לפי אאמ"ו שליט"א אין כאן שום חשש כי אף שידי קידוש לא יצא אם אינו במקום סעודה אבל מותר לטעום על הקידוש ההוא.

כ"ג) עירוב לסוכה

מי שיש לו סוכה שיכול להביא לה מאכליו בעירוב של רה"ר שעשו כנהוג מפני שאין באותו מקום ס' ריבוא והוא נוהג להחמיר כשיטת הרמב"ם שהובא בסימן שמ"ה ס"ז והמקילין הובא שם בשם י"א מה יעשה בסוכות כדי לקיים מצות סוכה, ועוד יש לשואל למה הקילו העולם בספק איסור דאורייתא של שבת ומעצור החכמה היכי דליכא ס' רבוא.

ונ"ל לומר מאחר שעושין צורת הפתח ובסימן שס"ד ס"ב פסק המחבר שרה"ר אינה ניתרת אלא בדלתות והוא שנעולות בלילה כי שיטה זו פסק כרבי יוחנן שירושלים אלמלא דלתותי נעולות בלילה חייבין עלי' משום רה"ר והביא בשם י"א שאף שאינם נעולות שסברי כרבי אלעזר דלא אתי רבים ומבטלי מחיצות לכן בצורת הפתח סגי רק מדרבנן צריך דלתות כן ביאר שם הביאור הלכה ולכן ברחוב שלנו יש ספק ספיקא חדא אולי אינה רה"ר ואם היא רה"ר אולי אינו צריך נעולות וא"כ אין כאן רק ס"ס דאורייתא ולקולא ולכן אולי אף שנוהג כל השנה לחומרא מאחר שמעצם הדין מותר אין שייך להחמיר ולבטל ממנו מצות סוכה – ואולי עכ"פ צריך התרת נדרים אך אולי א"צ מאחר דלא קיבל עליו להחמיר כה"ג דבמקום מצות סוכה.

ואם לבו נוקפו יש להתיר לו על ידי עכו"ם או ע"י מי שמיקל כל השנה או בכלאחר יד דהיינו שיוציא מביתו בשינוי דהיינו או לאחוז הכלי בשינוי או אולי לתלותו על אצבע אחת וכדומה או כל הדרך יוליכו פחות פחות מד"א שבדרבנן ידוע שספיקא לקולא.

כ"ד) שהחיינו של קידוש בליל ב' דסוכות

הנה לענין אם צריך לברך בקידוש דליל ב' דסוכות זמן קודם סוכה או להיפוך איתא בסימן תרס"א שהמחבר והרמ"א פסקו שזמן ואח"כ סוכה וזו היא שיטת הרא"ש ספ"ד ס"ד דסבר שזמן לא קאי אסוכה דהא מאחר שיכול לברך זמן עלי' בשעת עשי' א"כ כבר יצא בזמן דיום ראשון דלא גרע מזמן עשי' והביא שבני אייברא פליגי וסברי או בזמן עשי' או בזמן ישיבה ויום ראשון לא הי' לא זה ולא זה לכן צריך לברך זמן על סוכה בליל שני וגם הראב"ה פליג וסבר שאף שסוכה אין צריך זמן על כל פנים זמן אומרים לבסוף – והמ"ב הביא כמה אחרונים דסברי שסוכה קודם ולכן דעביד כמר עביד וכו' – ויש לעיין מאיזה טעם פליגי על הרא"ש, בט"ז משמע שסברי כראב"ה אבל במחצית השקל בסופו משמע מפני שסברי כבני אייברא והחילוק הוא פשוט דאי כראב"ה אין זמן קאי אסוכה ואי כבני אייברא קאי גם על סוכה ולכן נ"ל שאף מי שנוהג כהרא"ש יכוין לצאת בזמן אף על הסוכה כדי לצאת גם שיטת בני אייברא ובוזה צריך כוונה ממש כי בסתם בודאי עושה כהרא"ש ולא קאי אסוכה כלל.

עוד כתב המשנה ברורה שאם כמה בעלי בתים אוכלים בסוכה אחת לא יהיו חלוקים במנהגם בזה וזה משמע שסברת עצמו הוא אבל לכאורה י"ל שאין שייך בזה אגודות אגודות מאחר שבודאי יוצאין בשניהם והרא"י שמודה דצריכים לעשות דרך אחד א"כ גם אלו יצאו שהיתה מנהגם שלא כזה מפני שהוא רק משום קדימה א"כ כשזה אומר לכתחלה לעשות כזה והאחר להיפוך אין זה קפידא מאחר שכולן מודים שעשה כמר עשה אבל מאחר שיצא מפי המ"ב

מה לנו לחלוק על זה מאחר שיכולים לעשות כמותו ג"כ. [הוספת העורך: כמדומה שראיתי בכה"ח מזה - ועיין עוד סברות להתיר בהשמ"ב על קשו"ע].

כ"ה) בענין פרסום בנר חנוכה

מי שמדליק נרות חנוכה בפנים כדפסק הרמ"א בסימן תרע"א ס"ח וכן בסימן תרע"ב ס"ב הביאו האחרונים והובא במ"ב סימן תרע"ב אות י"א שהוא דוקא אם בני הבית נעורים וכתב הערוך השלחן שדי באחר חוץ מן המדליק א"כ יש לשאול מה יעשה מי שדר יחידי בבית כי משפחתו אורחין אצל אביו לארוחת הערב והוא ידליק וילך שם לאכול עמהם אבל רוצה להדליק עכשיו קודם שילך כי אסור לאכול קודם הדלקת הנרות כמו שכתב במ"ב שם אות י' א"כ מה יעשה אלו, והנה השער הציון שם אות י"ז הביא בשם החמד משה שפליג על דין זה שצריך יותר מהמדליק בבית משום הטענה מה יעשה יחיד בין העכו"ם והמ"א לא חש לזה אולי משום דסובר שאם זהו כל אנשי הבית די אבל אם יש יותר צריך גם להם או למקצתן ולכן אף אם בני ביתו במקום אחר עכשיו הרי אינם כאן וידליק בברכה ולענין אם מהני להביא אחר שלא מאנשי הבית ויהי' הוא שם בעת הדלקת הנרות אולי טוב לעשות כן ג"כ דאולי זה ג"כ עצה אבל עצה זו ליכא בדר בין העכו"ם ואעפ"כ לא יפלוג המ"א, אבל אין לומר שידליק בפנים בעת עיקר הזמן של חוץ דהוא עד שכלה רגל מן השוק כי אז הוא עיקר התקנה ואין תלוי אם יש שם בני הבית דזה אינו נכון כי בפנים אין שם זמן כלל כשתדייק בשיטה זו אלא כל זמן שיש היכר בפנים דהיינו שאינם ישנים דבתוס' שבת כ"א: ד"ה דאי כתבו שאם איחר אחר זמן שתכלה רגל מן השוק ידליק כטעם ב' שהוא רק שיעורא ולא זמן הדלקה וזהו רק בדיעבד כי לא יצא שיטה ראשונה שצריך להדליק בזמן רגל מן השוק ובודאי אחר שתכלה רגל מן השוק אין צורך להדליק מבחוץ כי למי יפרסם הנס הלא אין שם אדם אלא מבפנים היכר לבני הבית דר"י הוסיף שעכשיו אין לחוש מתי ידליק דאין לנו הכירא אלא לבני הבית לכאורה לא פליג דדין ראשון היה בזמן הגמ' שהיו מדליקין בחוץ ומצוה יש לכן לכו"ע צריך לכתחילה לצאת זה אבל אם עבר זמנו אז ידליק אח"כ לצאת דעת שני' וזה רק בפנים לבני הבית והר"י הוסיף שלדידן שאפילו בזמן השוק מדליקין מבפנים א"כ אין כאן שום לכתחילה וההיתר לדידן אולי מפני שדרין בין האומות א"נ שהוא עת שלג וגשם ורוח ויש לנו סמך יותר משיטה שני' דהא איתא שם דבשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו וא"כ אף לדידן קרינן ליה שעת הדחק זהו עיקר השיטה שהולכין אחריו.

כ"ו) בן א"י שהוא בחו"ל לענין טל ומטר

הנה באו"ח סימן קי"ז ס"א איתא שמתחילין טל ומטר בא"י מז' דמרחשון ובחו"ל מיום ס' של תקופת תשרי, ואיתא במ"ב באות ה' שבן א"י שהוא בחו"ל ודעתו לחזור בתוך שנה שואל בא"י (משום שהוא צריך לאותו מטר כשיחזור) ואף שהביא הב"י מן הרא"ש דאמאי אין כל ארץ שואל כצורכו ממש אלא שכרוך אחר בבל נראה הטעם כי אין לשאול במקום אחד אם מזיק במקום אחר וכן הוא לשון המ"ב אות ח' ולכן מפני היזק בבל אין לשאול בכל חו"ל עד ס' בתקופה אבל בא"י יכולה לשאול לעצמה אף שיזיק לבבל וא"כ לולי דבריהם הייתי אומר

שבן א"י שהוא בחו"ל ומקום ההוא צריך לגשמים שאינו בכל מותר לעולם לשאול מז' מרחשון כי עליו אין איסור להזיק לבבל מאחר שאינו בן חו"ל כי דעתו לחזור ואפילו לא בתוך אותה שנה אבל כבר הורו הזקנים ואין לשנות, וכבר העיר מזה האג"מ או"ח ח"ב ס' ק"ב עיי"ש.

יעכשיו יש לעיין אם בן א"י ודעתו לחזור לא"י תוך השנה שצריך לאומרו, אם הוא הש"ץ בח"ל דבודאי בתפילה של ש"ץ מתפלל כחו"ל דהא צריך להוציא אותם, וכן הוא בברכי יוסף סעיף ח', וא"כ מה יתפלל בלחש באותה תפילה, ונראה שיתפלל בלי טל ומטר כי איתא באגרות משה או"ח ח"ב סימן כ"ט שהש"ץ מתפלל בלחש כדי להסדיר תפילתו ואם כן מאחר שבקול רם אומר בלי טל ומטר כן צריך בלחש וא"כ נראה שיאמר טל ומטר בשומע תפלה בשמו"ע דבלחש דלא גרע ממי ששכח שאומרו אז כדאיתא בסימן קי"ז ס"ה אבל בערבית מאחר שליכא חזרת הש"ץ או במנחה במקום שאין חוזרים התפלה יאמר טל ומטר בברכת השנים.

אוצר החכמה
16/07/2018

כ"ז) מה מברכין על בייגל

נשאלתי כמה פעמים מה מברכין על בייגל אם המוציא אם מזונות מפני שהם מבושלים קודם האפיה, אבל אין כאן שום שאלה – עיין בסימן קס"ח סעי' י"ד שמברכין המוציא מפני שנאפה לבסוף.

כ"ח) סכך הסוכה

בסימן תרל"ב ס"ב איתא במחבר באויר פחות מג' שכשרה הסוכה ומצטרף להשלים הסוכה אבל אין ישנים תחתיו, וכתב הרמ"א ודוקא שהולך על פני כל הסוכה, ולפי"ז יש לעורר על סוכות קטנות שאין שם נסרים הולכים תחת הסכך לסומכו כי הסכך נסמך רק על הדפנות, והסכך הוא קנים, שצריך להניח חד קנה לעבור על הסכך לרחבו כדי שלא ישאר משהו אויר על פני כל הסוכה לארכו.

כ"ט) הפטרת שובה ישראל

הנה נדפס בחומשים הושע מיכה ויואל, וסדר קריאתן צריך להיות כסדר הושע יואל מיכה, וכן כתב א"א שליט"א באג"מ או"ח א' סימן קע"ד וכדאיתא בשו"ע או"ח סימן קמ"ד ס"א שאין מדלגין למפרע בנביא של תרי עשר, וכן משמע משערי אפרים שער ט' סעיף כ"ח, ובא"ר סימן תר"ג אות ב' כתב הסדר מיכה קודם יואל, ואף שנימא שקראו מן החומש ואז אין שם דילוג עכ"פ למה לנו לשנות הסדר כלל ומה לנו אם יאמר יואל קודם מיכה. וראיתי בליקוטי מהרי"ח שכתב שסובר הא"ר שמפני שהושע ומיכה היו בדור אחד יש לסמוכם, ולדעתי אין לומר כן כי אין לנו לחדש סברות מדעתינו כנגד דין מפורש בהגמרא ואף אם נוסיף שיואל היה אח"כ בימי מנשה כדאיתא בסדר עולם רבה פ"כ עכ"פ אין זה במשמעות הגמ' שלא ידלג מסוף "הספר" לתחילתו ולא תלוי כלל לפי דורות הנביאים וא"כ דברי הא"ר צ"ע, ולפי דעת א"א שליט"א לא יאמרו פסוקי מיכה כלל אבל העולם לא נהגו כן וא"כ צריכים לכל הפחות שיהיו כסדר הנ"ל.

(ל) סדר הסליחות לעשי"ת

סדר הסליחות דעשי"ת אומרים סליחות י"ג מדות הנקרא סליחות דיום חמישי ביום שהוא קודם ערב יוה"כ וה"ה כשיהיה אותו היום בשלישי בשבת כשחל יוה"כ ביום ה' מ"מ אומרים סליחות דיום חמישי באותו יום, אבל כשיהיה אותו היום בערב שבת אז מקדימין אותן הסליחות ליום חמישי בשבת ואומרים סליחות דיום רביעי בערב שבת במקומה.

אם הציבור מתפללים במרוצה מוטב שידלג היחיד בכל פעם קל מלך יושב כדי לומר הי"ג מדות בשוה עם הציבור. ^{אוצר החכמה}

ל"א) נרות שבת

הנה משו"ע או"ח סימן רס"ג ס"ו - ס"ט משמע שהחויב דנר שבת הוא על כל אחד ואחד רק כמו דבחנוכה איש וביתו יוצאים בנר אחד כן הוא כאן. אבל מי שהוא אורח או בחור אצל אחרים אז אם יש לו חדר מיוחד לישן מדליק שם ואם אין לו חדר מיוחד משתתף בפריטי - ונשוי באין לו חדר מיוחד אינו צריך להשתתף כי אשתו מברכת עליו אבל יש לו חדר מיוחד מחויב בברכה בשביל ^{מהרש"א} ^{16/07/2018} חדרו, כן כתב המ"ב ס"ק ל"ב.

והנה המנהג בזמן הזה שהאורחים אפילו אם יש להם חדר מיוחד אינם מברכים ואינם משתתפים ג"כ, ובערוך השולחן סעיף ה' בסופו כתב שלא נהגו להשתתף בפריטי ותמה על המנהג - ואני לא באתי לתרץ המנהג אלא עכ"פ רואין מן המנהג שאין מדמין נר שבת לנר חנוכה ששם החיוב עצם ההדלקה וכאן הוא רק שתהי' אור בשביל שלא יכשל או משום כבוד שבת - וזהו שהביא הערוך השולחן ס"ב שני הטעמים - שבכל החדרים הוא משום שלא יכשל ובחדר האכילה הוא מטעם כבוד שבת, ולכן נראה שכמו שהבעל הבית עצמו אינו מדקדק להניח נרות בכל החדרים שחושב שעדיין לא ישתמש בהם בשעה שידליקו הנרות או שסומך על איזו אורות שמאירים לשם עלעקטריק לכן אף אורח זה אין לו צורך לזה, רק לפי שיטת השו"ע שהיה בשביל חובתו היה מביא עצמו לידי חיוב שידליק שם וישתמש לאורה אבל אנחנו אין חוששין לזה וא"כ נשאר רק מה שהביאו בסעיף ח' ב' בעלי בתים אוכלים במקום אחד שיי"א שיוכלו לברך שניהם על נרות שלהם וי"א שאין יכולים, והרמ"א פסק לקולא שיכולים, וזהו מטעם שכל מה שניתוסף הוא מכבוד או עונג שבת וא"כ ידליק על השולחן שאוכל שם, ולזאת י"ל שהמנהג שנהגו להקל ולהדליק הוא על הנשים ולא על האנשים א"כ על האנשים נשארו לחומרא שלא יברכו וא"כ בשביל זה לא חששו ג"כ להדליק בלי ברכה. (ולכאורה כל זה רק במקום האכילה אבל מלשון המ"ב ס"ק ל"ה שכתב שכל מה שמיתוסף אורה יש בה שלום בית משמע שקאי גם ביתר החדרים ג"כ וצ"ע בזה).

וא"כ מאחר שהאנשים לא נהגו להדליק מטעם תוספות אור נ"ל שאם האיש מדליק בביתו באופן שאשתו איננה שם או בחור שדר בעצמו יש קפידא שלא ישאר העלעקטריק דולק בעת הדלקת הנרות אלא יכבה העלעקטריק וידליק הנרות ויברך ואח"כ ידליק העלעקטריק כדי שלא יהיו הנרות בגדר תוספות, ואולי יותר טוב שידליק העלעקטריק אחר שהדליק הנרות קודם הברכה ויהיה הברכה על כולם ממש.

ל"ב) מעלות בתי כנסיות

נשאלתי אם בית הכנסת שיש בה רוב עם עדיף או בית הכנסת רחוקה עדיף אף שיש בה מיעוט עם מצד שכר פסיעות.

הנה איתא באו"ח סימן צ' במ"ב ס"ק כ"ח שמצוה להתפלל בבית הכנסת שיש בו רוב עם ובס"ק ל"ז כתב אם יש ב' בתי כנסיות בעיר טוב לילך להרחוקה כי שכר פסיעות יש והוא ממג"א ס"ק כ"ב (אלא שהמג"א כתב "מצוה" והמ"ב העתיק "טוב") והנה כל עיקר דין זה הוא אם רוצה בקבלת שכר כמו דאמר רבי יוחנן שם בגמרא למדנו קיבול שכר מאלמנה ופירש רש"י בסוטה כ"ב וז"ל למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר א"כ בין לישנא טובא ובין לישנא מצוה מודים שאינו רק כדי לקבל שכר יותר, אם מצוה אם טוב לעשות כן, אבל אינה מעלה במדריגת התפילה א"כ ברוב עם שהוא מעלה בהתפלה עצמה או בהמצוה עצמה כמו להוציא אחרים במצות זה עדיף כנ"ל. [הוספה: ע' בית ברוך על ח"א כלל י"ז סק"ה].

ל"ג) בענין זמנים בארטיק סירקל

הנה ידוע שבארטיק סירקל יש ימים כסדר כמנין חדש או חדשים שכולו יום וכן להיפוך שכולו לילה א"כ יש לשאול מתי הוא יום שלם שנוגע אימתי הוא שבת וכן לענין זמני התפילה.

והנה לענין יום יהי' כלל זה בידוך שחצי היום הוא כשהחמה באמצע דרום וחצי הלילה הוא כשהחמה באמצע צפון – ולכן בזמן שכולו יום כאשר יראה החמה באמצע דרום ביום הששי ומשם ואילך נוטה למערב מאחר שבמקום שהחמה שוקעת הוא עדיין יום עד שתשקע וכאן שלא תשקע יהיה עדיין יום עד רגע האחרון דהיינו כשהחמה באמצע צפון שהוא חצות לילה וכאשר תלך משם למזרח אז הוא יום השביעי ותהי' שבת עד שתשקע ומאחר שלא תשקע תהי' יום שבת עד חצות דהיינו כשהחמה באמצע צפון ביום השביעי ומשם ואילך הוא יום ראשון ולכן כשהוא כולו אור אז היום מן אמצע צפון עד אמצע צפון ולהיפוך כשהוא כולו חושך ישאל לידועים אימתי החמה באמצע דרום שזהו חצות היום וא"כ עד שם הוא לילה מהיום הקודם, למשל כשהחמה באמצע דרום ביום הששי נלמוד ממקומינו כאשר תשקע החמה ביום הששי אז הוא ליל שבת ומאחר ששקיעת החמה הוא כשהחמה במערב לכן כשמתחיל להעריב בחצות יום ששי אז מתחיל ליל ערב שבת ונמשך עד חצות יום שבת דהיינו כשהחמה באמצע דרום ביום השביעי וכאשר נוטה למערב הוא ליל מוצאי שבת וא"כ היום אז מן חצות היום עד חצות היום.

ולענין זמני התפלה בזמן שכולו אור כאשר מתחיל הבקר דהיינו מן חצות לילה אז יכול לומר ק"ש ולהתפלל שחרית עד סוף זמנם רביע היום ושליש היום דהיינו ר' שעות וח' שעות.

וכאשר יגיע לחצות היום ימתין חצי שעה ויתפלל משם ואילך מנחה כידוע, וערבית וק"ש שלה יתפלל מפלג המנחה דהיינו שעה ורביע זמניות קודם חצות לילה.

ובדברים שצריכים לילה כמו מצה לא ידעתי תקנה. ודע דבזמן שכולו חושך ואז ערבית יכול להתפלל מן חצות היום עד חצות היום אבל שחרית וק"ש שלה וכן מנחה שצריכים יום ורוב המצוות לא ידעתי העצה להם.

ל"ד) בדין אבילות בפינוי המת

איתא ביו"ד סימן שע"ה ס"ג אם מפנין את המת מקבר לקבר וקברוהו מתחלה ע"מ לפנותו לכשיזדמן מתחילין אבילות מיד, ואם פינוהו בתוך שבעה חזרין ומונין מקבורה שני, ואם מתחלה ידעו שיפנוהו בתוך שבעה אז לא יתחיל את האבילות כלל עד קבורה השני.

ויש לשאול מהו הפירוש של פינוהו תוך שבעה אם ר"ל תוך שבעת ימים מקבורה ראשונה להשני או מתוך דין "שבעה" של אבילות. ויהיו כמה נ"מ בזה חדא אם נקבר במועד ומפנין אותו לאחר המועד תוך שבעה לאבילות אבל לאחר שבעה של הקבורה מהו הדין.

[16/07/2018nm18](#)

[אוצר החכמה](#)

וכן בפינוהו ביום ז' של אבילות אחר מקצת היום שאין בו יותר אבילות מהו הדין.

ועוד נ"מ בנקבר בפעם ראשון בערב שבועות שבטלה שבעה ופינוהו אחר ה"ט בתוך ז' לקבורתו.

ונראה שפירושו בתוך ז' ימים לקבורה ראשונה וראי' לזה שבטור נזכר "פנוהו תוך ז' ימים" וזה לא קאי על דין "שבעה" שנקרא שבעה סתם ולא שבעה ימים. ועוד ראי' מהא דאם מתחילה היתה דעתם לפנותו בתוך שבעה אין מתחילין מתחילה עד שיקבר שנית א"כ פעם שנית לא יקבר מתוך אבילות א"כ ראי' שאין זה תלוי בדין אבילות שבעה אלא במנין של ז' ימים.

אבל עדיין דחוק לשון המחבר "ואם לא פינוהו עד לאחר שבעה כבר עבר אבילותם ואין מתאבלים עליו פעם אחרת" ולשון עבר אבילותם משמע שתלוי באבילות ולא בדין של שבעה ימים, אבל הראיות לדרך הראשון יותר מוכרחים.

ל"ה) קריעה בחול המועד

מי שמת ביום טוב ונקבר בחול המועד אם לקרוע אז בעת הקבורה או לאחר המועד – והנה במ"ב סימן תקמ"ז אות י"א כתב אבל מת ביו"ט אין לקרוע במועד עד לאחר יו"ט דההיא שעתא לאו זמן חימום, וכן הוא ג"כ בערוך השולחן שם סעיף ד', א"כ משמע שקאי על המיתה ואין לקרוע על נידון דידן.

אבל הבאר היטב אות ד' הביא הלשון ואם מת ונקבר ביו"ט והוא ממ"א אות ג' וכן הוא ב"ד סימן ש"מ בפתחי תשובה אות י"א דקאי על קבורה ב"ט וא"כ ראי' שקאי על הקבורה ולא על המיתה ובאמת הסברא נותנת כן כי אין קריעה אלא בשעת חימום דהיינו מן המיתה עד הקבורה או בשעת שבעה לכן נקבר בחול המועד איכא חימום אבל נקבר ביו"ט אין חול המועד שעת חימום דהא אין שבעה בחול המועד ולכן אם יקרע הלא לא יצא כלל וגם עשה איסור דהא הקורע על המת אם אינו מחויב בחול המועד יש בו איסור כמ"ב אות י"א כמו שהביאו משו"ת מהר"ם לובלין סימן ע"ד ע"ש שהן הן דבריו.

ל'ו) בענין אבילות י"ב חדש

אם הוא בתוך שנה של אביו ואחותו נישאת ואמו חפצה שילך להחתונה נ"ל שיש להתיר כי דין י"ב חודש הוא משום כבוד אביו והלא כבוד אמו קודמת כנר"ב תניינא חלק אה"ע סוף סימן מ"ה שכתב בכזה דאם אביו הניח לו צואה מה לעשות ואמו אומרת להיפך כבוד החי קודם – והגרע"א סימן ס"ח פליג עליו ואמר דשווין הם עכ"פ יכול לשמוע לאמו, אבל יש לעיין אם שייך בזה כיבוד אם מאחר שאינו להאכילה וכדומה.

<https://www.otzar.org/forums/13672018>

בירורים

מאת

הרב נטע צבי גרינבלט

<https://www.otzar.org/forums/13672018>

א) עוד בדבר יום שמוציאין בו ג' ספרים

מה שכתב כ"ת (בחוברת ג' של הקובץ לתורה והוראה) בדבר יום שמוציאין בו ג' ספרים ואין רק שנים שכ' הרמ"א בס"ס תרס"ט שאחר שקורין פרשה ב' בשניה חוזרין ולוקחין הראשונה לענינו של יום וכ' בביאור הלכה בשם חמד משה דוקא אם כבר נגללה למקום הזה שלא יצטרכו הציבור להמתין אבל בלא"ה יותר טוב לגלול אותה שכבר מונחת ולא לעבור על המצות וליקח ראשונה וכ"ת העיר בכמה פרטים וכמה פרטים תפס בפשיטות ואפרט אותם ואח"כ אכתוב מה שנ"ל.

א) מה שמוציאין אחרת אפילו כשקריאה השניה סמוכה לראשונה אף שיש שיהוי יותר גדול בזה שגוללים זו ופותחים אחרת, ממה שיגלול למקום הסמוך הוא משום דלא פלוג, (כן המנהג פשוט אבל ראיתי בא' מהלוחות דא"י שהביא בשם האדר"ת ז"ל שלא להוציא ס"ת אחרת בכגון זה וברמב"ם מבואר כמנהגנו כמו שנביא למטה).

ב) גם כשלא הכינו מקודם המקום בספר הב' מוציאין ואותה וזה ג"כ משום לא פלוג.

ג) לפי דברי החמד משה שכ' שדברי הרמ"א מוסבים באופן שגללו כבר את הראשונה למקום שקוראים קריאה שלישית צ"ע מאי קמ"ל הרמ"א שלוקחין אותה לקריאה זו.

ד) העיקר הוא שלא ימתינו הציבור וא"כ גם כשיש גלילה ארוכה כגון מקריאת פ' מקץ עד קריאת חנוכה בפ' נשא יש לגלול במהירות אחר הקריאה הראשונה ואחרי פתיחה הספר לקריאה השלישית באותו זמן שמברכים מי שברך למי שעלה בשני' ובזה יש לקיים ג"כ דינו של הרמ"א שחוזר לראשונה (לפי"מ שאנו מברכים מישברך לעולה אחר פתיחת הספר לג') ואין מקום לדינו של החמד משה דאחרי שפתחו הספר הראשון עוד פעם אחרי שסילק את הספר